

СУСПІЛЬНІ НАУКИ. ТУРИЗМ

УДК 37.091:355.01(477)"2022/2025"

Марія БІЛОКОПИТОВА
(Дніпро, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

Повномасштабна російсько-українська війна спричинила безпрецедентні виклики для системи освіти України. Руйнування освітньої інфраструктури, вимушене переміщення учнів і студентів, психологічні травми та постійні безпекові загрози суттєво ускладнили організацію освітнього процесу. Водночас освіта залишається одним із ключових чинників національної стійкості, соціальної стабільності та майбутньої відбудови держави.

У цих умовах особливої актуальності набуває пошук ефективних моделей організації навчання, здатних забезпечити безперервність освітнього процесу, його якість та доступність для всіх учасників. Досвід українських закладів освіти свідчить про активне впровадження дистанційних і змішаних форм навчання, однак ці процеси супроводжуються значними організаційними, психологічними та технологічними труднощами [1].

Одним із ключових викликів є безпековий фактор. Постійна загроза ракетних обстрілів, необхідність проведення занять в укриттях або їх переривання через повітряні тривоги значно ускладнюють традиційну організацію навчання. Частина закладів освіти була зруйнована або пошкоджена, що спричинило вимушений перехід на дистанційні форми навчання [5].

Наступною важливою проблемою є організаційно-логістичні труднощі. Значна кількість учнів і студентів стала внутрішньо переміщеними особами або виїхала за кордон. Це призвело до неоднорідності навчальних груп, різниці у навчальних програмах та складнощів із синхронізацією освітнього процесу [2, 213].

Суттєвим викликом є також психолого-педагогічний аспект. Воєнні події, втрати, тривале перебування в умовах небезпеки спричиняють високий рівень стресу, тривожності та емоційного виснаження як у здобувачів освіти, так і у педагогів. Це негативно

впливає на мотивацію до навчання, концентрацію уваги та результати освітньої діяльності [7].

Важливою проблемою є і технологічний фактор. Перехід на дистанційне або змішане навчання виявив нерівний доступ до цифрових ресурсів, нестабільний інтернет-зв'язок та недостатній рівень цифрової компетентності частини педагогів. Це створює бар'єри для повноцінної участі здобувачів освіти у навчальному процесі [3, 48].

Окремої уваги потребує професійна підготовка здобувачів освіти, особливо за спеціальностями, що потребують практичних навичок. Воєнний стан ускладнює проходження практик, лабораторних занять та виробничого навчання, що може негативно вплинути на якість підготовки майбутніх фахівців [1].

У відповідь на зазначені виклики українська система освіти активно впроваджує гнучкі моделі організації навчання. Найбільш поширеною є змішана форма, яка поєднує очні заняття (за наявності безпечних умов) із дистанційними технологіями. Такий підхід забезпечує безперервність освітнього процесу навіть у разі загострення безпекової ситуації [3, 45].

Важливим напрямом є розвиток цифрової трансформації освіти. Використання онлайн-платформ, електронних освітніх ресурсів, відеолекцій і систем управління навчанням дає змогу організувати освітній процес незалежно від місця перебування учасників. Дослідження свідчать, що дистанційне навчання під час війни стало ключовим інструментом збереження доступу до освіти [6].

Особливої уваги потребує психолого-педагогічна підтримка учасників освітнього процесу. У закладах освіти впроваджуються програми психологічної допомоги, тренінги з розвитку емоційної стійкості, а також методики роботи з дітьми та молоддю, які пережили травматичні події. Така підтримка сприяє збереженню мотивації до навчання та покращенню психоемоційного стану здобувачів освіти [7].

Не менш важливим є підвищення кваліфікації педагогічних працівників. У сучасних умовах педагог повинен володіти цифровими компетентностями, навичками кризового менеджменту та методиками дистанційного навчання. Це дає змогу ефективно організовувати освітній процес у нестабільних умовах та підтримувати якість навчання [2, 215].

Також актуальною є адаптація змісту освіти до сучасних реалій. Освітні програми доповнюються питаннями громадянської відповідальності, національної безпеки, медіаграмотності та критичного мислення. Такий підхід сприяє формуванню стійкості суспільства та підготовці фахівців, здатних брати участь у післявоєнній відбудові держави [4].

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану супроводжується низкою серйозних викликів: безпекових, організаційних, психологічних, технологічних та професійно-освітніх. Війна суттєво змінила умови функціонування закладів освіти, що потребує гнучких і адаптивних підходів до навчання.

Водночас українська система освіти демонструє здатність до швидкої трансформації. Запровадження змішаних форм навчання, розвиток цифрових технологій, психологічна підтримка учасників освітнього процесу та підвищення кваліфікації педагогів дозволяють забезпечити безперервність освіти навіть у складних умовах.

Подальший розвиток освіти в умовах воєнного стану має бути спрямований на підвищення її стійкості, доступності та якості. Освіта відіграє ключову роль у формуванні людського капіталу, відновленні економіки та зміцненні національної безпеки, що робить її одним із стратегічних пріоритетів післявоєнної відбудови України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галінська О., Білоус С. Remote learning during the war: challenges for higher education in Ukraine. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2022.
2. Іванюк І. Проблеми та потреби дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти України. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects*. 2023. № 2. С. 211–217.
3. Лондар Л., Пітш М. Providing distance education during the war: the experience of Ukraine. *Information Technologies and Learning Tools*. 2023. № 6(98). С. 31–51.
4. Пашковська Ю. Education system in the temporarily occupied territory and in the territory of Ukraine during the Russian-Ukrainian war. *Law & Society*. 2025. Т. 11.

5. Чикалова М. Learning under fire: challenges and opportunities for the educational sector. *European Humanities Studies: State and Society*. 2024. № 1.
6. Шерман М., Пуховський Є., Камбалова Я., Кдинова І. The future of distance education in war or the education of the future (the Ukrainian case study). *Futurity Education*. 2022.
7. Юрків О. The influence of distance learning during the war on the development of communicative competences in medical university students. *SWorldJournal*. 2022. № 13-03-055.